

1. Toninu

“Ejja gedida... ejja **ntellqu**... wiehed, tnejn, tlieta...” u Toninu, bil-ħabel li kien marbut ma’ għonq il-gidja f’idu, telaq jiġri kemm kellu saħħa fit-triq qalb ħafna trab u taħt ix-xemx tikwi tas-sajf. It-triq, magħluqa minn żewġ ħitan twal tas-**sejjieħ** li mat-tarf tagħhom kienu jidhru mxabbta s-siġar tal-bajtar tax-xewk, kienet tilwi, wara xi mitejn pass, lejn in-**naħa** tal-lemin, fejn iżjed **’il fuq**, fil-quċcata tal-gholja, kien hemm xagħra żgħira kollha blat għeri u ħaxix ħazin. **Xhin** waslu hemmhekk, Toninu u l-gidja marru jistrieħu fid-dell ta’ blata ffit iżjed għolja mill-bqija, inxteħtu fl-art u bdew jitqallbu fuq xulxin.

Toninu kien għadu kemm għalaq seba’ snin, izda billi ġieb ruħu kien juri iżjed. **Wiċċu** kien ismar, **għajnejh** suwed, **xagħru** mgieġhed. Kien liebes qalziet tax-xoqqa ta’ Malta twil sal-qasba ta’ siequ u marbut b’ċinga waħda taċ-ċarruta, għax l-oħra kien dejjem iħalliha mdendla warajh; il-qmis kienet bajda u kaħla.

Ommu Katrin, mara armla, ma **kellhiex** ħliefu u kienet thobbu daqs id-dawl ta’ għajnejha. Kif jisbah kienet tagħtih skutella ħalib mimlija ftiet u tibqa’ tfittitlu sakemm ma jkunx jista’ **jibla’** iżjed. Xhin **ixxebbghu**, kienet tqabbadlu l-gidja f’idu u iġri ’l barra għax-xemx sa nofsinhar. Għax Katrin ma kinitx **tibagħtu** skola lit-tifel tagħha; kienet tgħid li hemmhekk **jaħqruhulha**, li taħt is-saqaf mingħajr xemx żgur jimirdilha. Izda f’qalbha kienet tgħid li jekk imurilha l-iskola, **idejh** ma jkunux tajba għax-xogħol tar-raba’ u li jekk jitgħallem jikteb u jaqra, la jikber, iħalliha u jsiefer. Imbagħad **min** jaħdmilha l-għelieqi u jindukralha l-bhejjem? Min **jitmagħha** la tixjieħ?

Toninu, ta' tifel li kien, kien jilgħab mal-gidja u jkellimha bħallikieku oħtu. Hdejn il-blata għamel dawra ġebel minflok id-dar u ġabar kemm sab biċċiet xaqquf, li għalih kienu jiswew daqs l-**oghla** flus. Xhin kien jisma' l-**qanpiena** ddoqq tal-ġaxxa, kien jorbot il-gidja bil-ħabel u johroġha ddur dawra max-xaġhra. Wara ftit minuti kienu jergħu lura, johroġ kisra ħobż sewda tal-mahlut minn hobbu u jlesti l-mejda fuq ġebli kbira. Kien **iqatta'** l-ħobż bi snien f'ħafna biċċiet li kien **iqeghedhom** waħda hdejn l-oħra fuq il-ġebli. **Kemm-il** darba l-gidja kienet taħtaflu xi biċċa u titlaq tigris u hu jkollu jaqbadha mill-ġdid u jhalliha marbuta sakemm ilesti kolloxx. L-akbar biċċa xogħol tiegħu kienet qabel l-ikel xhin jiġi biex iroddilha s-salib. Kien jaqbdilha sieqha l-leminija, u **jgħawwiġhliha** kif jista' biex imissilha geddumha. U kien iħabbat idejha bil-ferħ, jinxtehet **bilqieghda** fl-art u jibdeu jieklu, gidma hu u gidma hi, bħal aħwa.

Izda **dakinhar**, il-gidja, wara li kienet, minflok ma qagħdet tilgħab miegħu, ħarbitlu. Għalxejn **għajtilha**, għalxejn **weghedha** li, xhin jaslu d-dar, jagħtiha ħafna ħaxix x'tiekol. Hi kienet tieqaf, toqgħod thares lejha b'għajnejha **mibluġha/mibluha** u tgħajjatlu: Meeeeeeq... meeeeeeq; wara xulxin, fit-toroq u fl-ġelieqi, san-**nofsiegha**, sakemm il-gidja sabet it-triq tad-dar u baqgħet sejra wehida.

Filgħaxija qabel ma raqad, Toninu beda **jibki** bl-**uġiġħ** ta' ras u l-ġhada filgħodu ma ħariġx idawwar il-gidja. Toninu baqa' sejjer għall-**agħar**. Il-wardiet ta' wiċċu kienu għabu, il-leħħa ta' għajnejha kienet intfiet. Il-ħin kollu jibki u **jingħi** u jgħajjat **'l** ommu biex ma twarrabx minn hdejha, għax jibza' **joqgħod** waħdu fil-kamra. Kultant il-gidja mill-maqjel kienet tgħajjatlu b'lehen għajjen u mdejjaq, donnha saret

taf x'kienet għamlitlu. Izda hu ma kienx iwegħibha, għax kien bil-geddum magħha talli gerrietu tant għalxejn.

(Meħuda u adattata minn *Toninu* ta' Ġ. Bonnici)

2. Qalb Maqsuma

Bdiet tolfoq u tħossha tistordi. Dik il-geġwigija ta' nies u għajjat kienet aktar qieghda tistordiha. Għamlet hilitha kollha biex tibqa' f'sensiha. U b'dawk in-nies kollha go darha! Ma kinitx xi waħda li tagħmilha man-nies. Bilkemm kienet taf lil ta' hdejha fis-sena li kienet ilha hemm f'dik it-triq. Dejjem ġewwa mħabbta bid-dar u bit-tfal. U dan l-aħħar kienet saret nervuża wisq. Tgħajjat ma' kulhadd. Ma setgħetx tlaħhaq ma' kollox. Ma kellha 'l hadd li miegħu kienet tista' tiftaħ qalbha. Żewġha kien jasal għajjen wisq id-dar u aktarx nervuż bħalha.

Qabel għall-inqas kellha l-qrara ta' kull ġimgħa għand Patri Piet li kien joqgħod jismagħha bil-paċenzja kollha waqt li hi kienet tirrakkontalu x'għamlulha t-tfal u kemm ma tistax tlaħhaq mal-faċendi u kemm kien qed iħassibha ta' qabel tal-aħħar għax dejjem kien sejjer mill-ħażin għall-aġar. Patri Piet ma kienx jgħidilha xi haġa speċjali, imma kliemu bħal donnu kien ifarraġha. Imma dan l-aħħar lanqas kelmiet Patri Piet ma kienu qegħdin itaffulha d-dwejjaq u n-nervożiżmu. Issa kienet ilha ma tmur tqerr u tiftaħ qalbha. Bħal donnha kienet tilfet kull tama.

Hafna drabi waħidha kienet thewden: “Imma għax kellu jigrri hekk lil ibni?” Kien tant helu meta tweled! L-oħrajn kollha jbigħu s-saħħa. Dan bħalhom tweled:

hamrani, imbaċċaċ, fuq ruħu. Xejn ma kien jidher li aktar 'il quddiem kellu jaqa' f'kumplikazzjonijiet kardjaċi serji. Kienet intebħet b'kumbinazzjoni. Kienet qabditu bronkite serja u t-tabib tad-dar bagħathulha l-isptar. Dakinhar ukoll kienet bkiet. U t-tifel għalkemm żgħir beka, bħal donnu fehem.

Imbagħad wara li ħareġ, bdiet tiehdu kwazi kull ġingħa l-isptar. It-tifel għas-sitt snin li kellu kien tqil mhux ħażin u għalkemm ħafna drabi kien jiġi jwassalha huha bil-karozza, xorta waħda kienet thoss it-toqol tiegħu għax kien ikollha tqandlu.

Għall-ewwel kienet għamlet kemm-il novena lil Santa Rita, lir-ruħ twajba ta' Dun Ġorġ Preca u Papa Ġwanni u lil Santa Terezina, imma fl-aħħar, aktar ma t-tifel beda sejjer għall-aġħar, bdiet taqta' qalbha mit-talb ukoll. Il-pazjenti l-oħra li kienu jingabru fil-kuritur jistennew b'nervożiżmu fuqhom biex jidhlu quddiem il-professur kienu jimlewlha rasha bl-informazzjonijiet u l-mistoqsijiet tagħhom. Għall-inqas il-professur kien minn tagħna ħafna u kien iserrahha bi kliemu. Imma kienet titnikket tara lin-ners iddaħħal lil binha f'waħda mill-kmamar iż-żgħar u l-professur, imdawwar minn ġemgħa studenti jfissrilhom, bi kliem li ma jiftihemx x'għandu u x'ma għandux.

Darba minnhom il-professur kellimha dwar operazzjoni. Inħasdet. Qalilha li għalissa kien għadu daqsxejn kmieni u kienu jridu jhallu d-difett kardjaku jiżviluppa sew. Għalxejn serrhilha rasha li din l-operazzjoni kienet saret komuni u li fl-isptar ta' Londra fejn il-Gvern jibgħat lil dawn il-pazjenti, kirurgi magħrufa kienu jagħmlu mirakli fuq każijiet aġħar minn ta' binha. Imma hi ma riditx tisma'.

“Inti trid **allahares** qatt,” qalilha darba t-tabib, “li jithabtlek daqsxejn – dan tifel, hu x’inh, u mimli energija – trid li **jaqaghlek** u jigrilu xi haġa meta tkun waħdek miegħu?”

Dan il-kliem kien daħlilha sew f’qalbha, bħal stallett jaħraq. U issa waqt li binha kien mixhūt, barra minn **sensih**, fil-qiegħa tal-art, dan il-kliem kompli **jinkwetaha**. Imma msejken tifel, laħmu **fin**, ġa jrid iħoss ix-xafra tal-kirurgu. Kif setgħet tibagħtu l-Ingilterra u tinfired minnu? U kemm kien **jghajtilha** b’bikja ta’ **qsim** il-qalb kull meta n-ners kienet tieħdu f’waħda minn dawk il-kmamar żgħar, minkejja li s-soru biex tikkwitah kienet tgħidlu li jekk joqgħod kwiet kienet se tagħtih il-ħelu.

U issa l-ġirien ġodda li minnhom kienet żammet moħbija l-marda ta’ binha ma waqfux ipaċpċu fit-**triq** u fil-ħwienet tar-raħal.

(Mehuda u adattata minn *Lehen Sieket fl-Għajdut tat-Triq* ta’ Ġorġ Peresso)